

Спот у коме се Јелена Карлеуша обнажила до подвезица и чипкастог рубља, уз мажење са адекватно опрепљеним „тихим убицом“, снимљен је у Свечаној сали најстарије српске гимназије, чиме је покренута права лавина згражавања и осуда, а бласфемично скрнављење светиње добија и судски епилог.

Да ствар буде личнија, у једном интервјуу сам поменуо ЈК и то у контексту њене логичке грешке: „Зар наш народ није желео турбо-фолк?“ (*argumentum ad populum*). У први мах сам прећутао њено име, јер се код нас уместо разговора о битном све своди на оспоравање личности. Новинарка је малим лукавством открила о коме се ради, а и ја се нисам превише опирао – мој грех, мој превелики грех. То ме је навело да се замислим над стратегијама вредновања оних „културних“ и „учених“ који периодично устају у одбрану „светиња“ и „аутентичних вредности“. Хајка на ЈК, упркос наопакој турбо-фолк естетици (полупорнографски необарок), постаје сигнификантнија од дегутантних сцена окрвављених чаршава (већ виђено у „Куму 2“ Френсиса Форда Кополе и у обичајној пракси свадбарске дефлорације). „Тихи убица“ се сакрио у таласима осуде и згражавања.

Хајка на Јелене

За почетак, мали *ignoratio elenchi*: Зашто је тако иритантна хајка на ЈК? Бавити се неглижеима и гађицама као важном темом и то у време када се једини програм за класичну музику, Стереорама не чује у Београду, а све теже и у Војводини, личи ми на чисту замену тезе. Говори се о Јелениним мазним кадровима, а не о оном културном моделу који је произвео ту исту Јелену и њен несрећни турбо фолк, а све остале културне манифестације свео на размере заштићеног резервата. Сада се управо тај културни образац појављује у хајци на нашу несрећну и незаштићену ЈК.

Карусел у чујем је епицентру наша Јелена, додатно је убрзала једна крупна омашка. На сајту Б-92 уместо „кадрови“ осванули су „карови Јелене Карлеуше“ – ето чиме је испуњења подсвест наших морализатора. Све у складу са Фројдовим принципом задовољства (*lustprinzip*), скривена тенденција ипак изађе на видело. Занимљиво је да су се у хајку на јелене прикључили сви, па и они који критикују тотемски културни модел, у коме је скрнављење и спречавање скрнављења редовно, напонско стање. Хајка

подсећа и на једну од кључних фигура италијанског неорелизма: Сви они који нису имали путану у свом кревету, или нису успели да буду као она, на крају је развлаче, пљују и шишају на улици, разуме се, тек када савезници ослободе варош. У нашем случају, савезници опет улазе у град, а хајка на Јелену постаје доказ грађанског реда и грађанских вредности. Савезници су стигли и за бивше ђаке Карловачке гимназије окупљене у Војвођанској партији, а и за „конзервативније професере”, који ето уздишу како се бар, на споту није видела биста патрона гимназије, митрополита Стратимировића.

Ето још једног разлога да се идентифукујем са Јеленом. Као и милиони грађана ове несретне земље и она се нашла притешњена између „наших” и „њихових”, „европљана” и „конзервативаца”, који се са подједнаким жаром позивају на вредности, традицију и светиње. Сетимо се оне Његошеве: „Свијет је овај тирјан тирјанину, а камоли души благородној” – све више наших грађана пролази у свакидашњем животу као ЈК, али су њихови механизми одбране су знатно сиромашнији и немоћнији...

Плес око тотемске животиње

Суштина хајке на ЈК избија на видело у изјави једне „анонимне и конзервативне” личности, која прегнантно формулише заједничку претпоставку хајкача: Проблем је у томе што се на споту могла видети биста митрополита Стратимировића, а сама појава ЈК (слажу се сви), „скрнави колевку српске културе”. Тек стицајем околности сачуван је табу, али је модернији супститутив тотемске животиње, „светост” и „вредност” култа, доведен у питање. Плес око тотемске животиње је обавезујући референтни оквир за огромну већину учесника јавног живота.

Потреба за „изворним вредностима” довела је и до варничења између две сродне манифестације кич свесности, демагошке хајке и спота који не излази из оквира турбо-фолк естетике. У чему је курцшлус између нашег важећег културног модела, чије је законито дете етномузика, а незаконито али омиљено, турбо-фолк? Курцшлуса заправо и нема, него влада редовно стање. Фолк дива изазива очекивани одијум кич-демагога кој и посежу за жаргоном светиња и вредности, јер наш културни модел, у чијем је центру плес око тотемске животиње, кроз напад на сопственог бастарда долази до себе.

Тотемизам наше културе заснован је на обичајима заснованим на вери у крвно сродство

и мистичну везу између групе и предмета обожања (биљка, животиња, а касније идол, или идеја, са којима су повезани митови о пореклу). Веома важно место у култури заузима нарушавање или скрнављење „духовне колевке”, постељице свих наших „вредности” и „светиња”, јер је тот е м повезан са скривеним табуима и строго ритуализованим облицима додира. Дакле, наше вредности, да би деловале фетишки морају бити сачуване од оскрвнућа или нарушавања табуа. А има ли нечега светлије г и светије г од вредности „духовне и културне колевке српства”, а тиме и податнијег за оскрвљење. Такав културни образац се успоставља у тренутку плеса око тотетемске животиње и то у тренутку када се могући оскрнавитељ спречава ударцем секире по глави. На крају, палијативно решење је једноставно, треба само заштити бисту (табу), од порнографског насртаја ЈК – ваљда везивањем (црвеног) повеза преко очију.

Шалу на страну. У великој мери разумем револт Карловчана, карловачких ђака и професора. И сам се као Карловачки ђак трудим да пренесем љубав према нашем наслеђу и онај драгоцен осећај слободе (који ретко где може да проклија). Захваљујући труду директора и професора, осамдесетих годинама прошлог века, учило се у Свечаној сали Гимназије можда и више него у школској клупи. Тамо сам слушао надахнутог Фабијана Шоваговића како декламује некако скромно а свечано Побратимство лица у свемиру Тина Ујевића. А тек један незабораван концерт ансамбла Ренесанс, па наступи наших појаца!

Да ли је естетска вредност као синтезе личности која прима дело и самог естетског дела на било који начин нарушена спотом који је снимљен у Свечаној сали Карловачке Гимназије? Да ли је моје образовање које сам добио у Карловачкој Гимназији на било који начин оспорено? Да ли је интегритет мојих професора доведен у питање, као и титула митрополита Стратимировића, његова историјска улога и духовни значај? На крају, да ли су форме преношења знања и образци вредности и вредновања (култура) који се састоје од језика, обичаја, институција, уметничких дела оспорени? Да ли спот ЈК оспорава било шта осим табуа који и сами по себи и производи турбо фолк? Чине се да се одговор може сасвим лако назрети.

А шта је са ђацима, какву поруку гостовање ЈК у Гимназији може да пружи? Сигнал који је садашњим ђацима упућен уопште није лош. Културне вредности, ове или оне „светиње” не постоје саме по себи, него су тек дате у продуктивном, стваралачком односу, па се за вредност и традицију свака генерација бори сама за себе, кроз рад и напор, а не у ритуалном плесу око тотемске животиње, макар кроз тај плес истерали „полупорнографску” појаву ЈК. Другим речима, није више у питању ЈК и естетика турбо-фолка, него један дубљи и озбиљнији неспоразум.

Халтери и "карови" у колевци српске културе

Пише: Срђан Дамњановић
среда, 27 фебруар 2008 18:33

Текст пренесен са www.filozofija.info